

ИҚБОЛ

ЮРАКНИНГ ШАКЛИ

Тошкент
“Камалак” – 1993

Бойчечак

Кўзларимнинг музини
кўз билан эритган қиз,
Андухларим изини
бир кулиб, аритган қиз,
бойчечагим бойланди.

Қошларингга эргашиб
қалдирғочлар қайтдилар,
Қошларимга энгашиб
валфажрлар айтдилар –
бойчечагим бойланди.

Кўнглимнинг кенглигида
гул ундирган гулпари,
Дур сочиб энгларида
нур синдирган гулпари
бойчечагим бойланди.

Қадамида гул унган
афсона қиз, эртак қиз,
Юзларида кун кулган
ягона қиз, эрка қиз,
бойчечагим бойланди.

Бойчечагим – ой чечак,
осмон бўлдим, ёрижон.
Юлдузни кучган кеча
бағрим тўлди, ёрижон,
бойчечагим бойланди.

Гулдек нозик кўлингга
бойчечагим бойланди.
Бир кулдингу қўйнимда
бойчечакка айландинг!
Бойчечагим!

СУМАЛАК

1.

Осмонни амаллаб тўнкардик,
Ўчоққа жойладик қуёшни,
Ойга найза боғладик – кафтгир
Қозонга тўлғаздик кўзёшни.

Сумалак айланар қозонда,
Тош дея ташладик юлдузни.
Энажон, уйғотгин азонда,
Бизлар ҳам татийлик тузини...

2.

Оғир-оғир қайнайди таом,
Пуфакларнинг оғир фиғони.
Тўртта кулоқ эшитмас тамом,
Қулоқлари оғир қозоннинг.

Бир бола – қароғи чароғон
Қўлида пўстлоқдан қошиғи.
У мени эшитмас ҳеч қачон,
Кўрмайди жилвасин ёшимнинг...

3.

Айвонда буғдойлар ундирган савр
Шохларга кўндираар зангор капалак,
Қозонга қарайди елдек бесабр,
Қозонда сапчийди заъфар сумалак.

Сирли хавотирда титрайди бодом
Ойдин сарупога беланган малак.
Қумурсқа лафзида покиза калом,
Қозонда сапчийди заъфар сумалак.

Ўзининг тилида куйлайди чойгум,
Пиёла оғзини очганча ҳалак.
Бир пулдир севгидан айрича қайғу,
Қозонда сапчийди заъфар сумалак.

Томда юзига кафт суради мушук,
Ёввойи юракда маъсум бир тилак.
Хокандоз кафтида исирик ва мушк,
Қозонда сапчийди заъфар сумалак.

Юрагим, оловдек тўлғона берма,
Кўзим қирғоғингдан тошма юмалаб.
Бармоғим, сочимга чўлғона берма,
Қозонда сапчийди заъфар сумалак.

4.

Оловюзли,
Тутунсочлигим,
Кўзларим ачишди кун бўйи,
Кафтгир сурдинг нозик эгилиб,
Бағрим куйди,
Жон, бағрим куйди!

Мийиғингда кулдинг макрли,
Қизил атиргулим, асилам.
Оҳиста кўтардинг кафтгирни:
Бир ҳовуч тош – менинг насибам!

5.

Саҳарда
Осмонни жойига қўйдим...

* * *

Сиз бизга олмалар отмайсиз
Ўтиб қолсак боғ кўчангиздан.
Хандалар отасиз,
Хандалар...
Туни билан ухлаёлмайман
Оғриқдан...

ҚИЛИЧ

Сандондан сачрайди учқунлар,
Санчилик қолади момик осмонга.
Соқоллари қуюқ,
Пешбанди қуюқ
Отанинг
Кўйлаги ёпишар эгнига.
Бола босқон босгани-босган.
Чўғ ланғиллайди,
Боланинг юраги ёнар:
Ота, қилич ясаб беринг...
Ота эшитмайди,
Бола ҳижжалар:
“кет-монннн, кет-моннн...”
“Кетаман, – аҳд қилар бола, – Қўқонга кетаман,
Қилич ясайдиган устага...”
Аммо ота,
Она,
Уй,
Қишлоқ...
“Отамга ким қарашади? Укам бувак ҳали...”
Бир махлуқ кириб келади:
Қўллари паншаха, калласи пақир.
Кетмонлардан сим ўтказар,
Елкага илиб,
Темирчига қарайди:
“– Эртага юзта кетмон яса,
Эртага юз пақир оласан!”
Ота қуллуқ қилар.
Бола эланар:
– Қилич ясаб беринг, ота!...
Ўксик бола уйига қайтиб,
Ярим тунда уйғониб ногоҳ,
Кўрар ўрик шохлари аро
Занглаган ва синик қилични...

ЮРАКНИНГ ШАКЛИ

Юрак ўхшармикин тугилган муштга...
Алам билан маҳкам тугилган муштга...
Чувалчангдек юзсиз ғанимлардан ва капалакмижоз, муштга
Илашмайдиган дўстнухалардан ўч ололмай, девордек кўкрак
қафасидан аламини олаётган оддий муштумга...

Гуп-гуп... гуп-гуп...
Ёки унинг ўхшашини эндигина очилаётган атиргулдан излаш маъкулдир?
Гулбарглари қатма-қат атиргулдан...
Қонранг, атиргулдан...
Балки у дардларини ичига сиғдиролмай, тисирлаб излаб ёрилаётган
Анорга ўхшар кўпроқ?
Қуванинг анорига...
Дашнобод анорига...
Ўзимизнинг анорга...
Ё чиндан ҳам муштга ўхшармикин-а? Алам билан маҳкам
тугилган муштумга.
муштимга...
Муштимизга...

***

Севгилим,
дилсизлар дилларимизни
Тошбўрон қилсалар, вайрон қилсалар,
Тиканлар қопласа йўлларимизни,
Сен аччиқ йиғласанг,
улар кулсалар,
Севгилим,
Севгини билмаган зотлар
Қора айласалар оқ асотирни,
(Дарғазаб пишқирса қутурган отлар)
Гўрдан чиқарсалар Қоработирни,
Севгилим,
Мен жангга кираман, жангга.
Қароғингдан тийра жола учун ҳам,
Осмонни бўйайман қирмизи рангга
Чап кўксингда мажруҳ лола учун ҳам!
Севгилим,
бу сўқиш оғир бўлади,
Қонларим оқади, қонлари оқар,
Ана, яраланган ой ҳам кулади,
Қон сачраган қуёш қизариб боқар...
Севгилим,
ёв қочар сичқон инига,
Музаффар ботиринг тин олар ҳорғин,
Қилич жойланади қайта қинига,
У аста чўзилар...
Бор, энди боргин!..
Севгилим,
омондир ҳийлагар кампир,
у мени алдайди, авраб-алдайди.
Қўлу оёғимга солади занжир,
– Қоработир, мана ёвинг, ол! – дейди.
Севгилим,
алвидо...
Етиб келмадинг,
Сўнги илинж билан қотди кўз нурим.
Муҳаббат қудрати қалдироққа тенг,
Афсус, қалдироқдек қисқадир умр-имм-мм.
Севгилим,
Лутф этмак шунча мушкулми?
Қўл чўзмоқ шунчалар келдими малол?

Ахир, бу – ёлгон-ку, ахир, тушунгин,
Ахир, бу – афсона, ахир, бу – хаёл...

ОНА

Шамоллар от солар Қўштегирмонга,
Осмонни супурар нукратан терак,
Мунғайиб қарайсан кўча томонга,
Чангу ғуборларга тўлади юрак.

“Қайсаргина болам, ёмон туш кўрдим,
Бошгинанг эсонми, жонинг омонми?
Наҳот соғинмайсан боболар юртин,
Нега йўқламайсан Қўштегирмонни?..”

Ғамхора волидам, тақдирда битиб,
Жонинг риштасида заррин толангман,
Мен – ўша, сарпойчан, “Рамазон” айтиб,
Ойни ғилдиратиб ўсган болангман.

Нетайки, шамоллар олган измимни,
Қисматим бодларнинг дастида ўйин.
Қўмсайман гоҳида жамбил исини,
Қалампирмунчокнинг муаттар бўйин...

Шамоллар қайтади Қўштегирмондан,
Камзулга им-илиқ дурлар думалар...
Ҳасратли термулар сенга айвондан
Вафодор Олапар,
Содиқ Олапар...

АРОСАТ

Отанг сочидаги оқлар – гуноҳинг.
Онандек сарғайган боғлар – гуноҳинг.
Шаҳарга маҳкамроқ боғлар гуноҳинг,
Кетолмайсан, кетолмайсан-а...

Салсабил ариқлар тушингни ювар,
Афиф болакайлар капалак қувар.
Хотрот деворин изтироб сувар...
Қайтолмайсан, қайтолмайсан-а...

Мошин уриб кетган эътиқод мажруҳ,
Юрганинг шукуҳу, ётганинг андуҳ.
Дарчангга юз босиб йиғлар унут руҳ...
Эслолмайсан, эслолмайсан-а...

Ўйингда бир малак яшайди, бироқ –
Қуюқ кулча тутар ўйингда фироқ,
Комрон келажагинг қопқаси йироқ...
Етолмайсан, етолмайсан-а...

Гуноҳлардан тўралган бола...

ДЎСТИМ ИСЖОНГА АЙТГАН ЧЎПЧАГИМ

Эртага
уст-бошин қоқиб Эр Тўнга
Тулпорига урар эгар-жабдуқни.
– Бириктирай, дейди, ёнгану тўнган,
Уруғдек сочилган уруғни!

Эртага
титрайди олам этаги,
Даштларни тўлдириб учади чорлов:
–Ў-хў-ўв, ухлаганинг етади,
Турук будуним-оо-вв!

Эртага
эрлар айланади эркакка.
Гузарлар файзиёб.
Лак-лак лайлакка
Тўлар Афросиёб.

Эртага
кетамиз эртакка
Ёшу қари.
Қуёшга талпинган тийрак гўдакка
Жилмайиб қарайди солих Кошғарий...

Эртага
Мениям туртиб қўй,
Эрта уйғонсанг.

ОҒРИҚ

Қилич новдаларнинг шаффоф қини бор,
Олов тебранади улкан лоладай.
Ўт каби исёнкор, қордек беғубор –
Гулхан атрофида учта болакай.

Чўғлар чирсиллайди, гулхан ёнбошлаб,
Қийиққўз болага тегишар атай.
Зухрода сайр этар, қўйларни ташлаб
Гулхан атрофида учта болакай.

Кўзилар замҳарир майсани топтаб,
Оғзининг ҳовурин кавшайди тинмай.
Минг жумбоқни ечар қўлларин тоблаб,
Гулхан атрофида учта болакай!

Бугун кўкрагимда симиллар оғриқ,
Бугун қўлларимда парчаланган най.
Мен сизни соғиндим ҳаммадан ортиқ,
Гулхан атрофида учта болакай...

Манҳус давраларда даврлар сурдим,
Қасамлар ичдим, ичавердим май.
Ойдин лаҳзаларни сиз билан кўрдим,
Гулхан атрофида учта болакай.

Сиз мени чақиринг, қийналиб кетдим,
Сиз мени чақиринг, ўзимга қайтай.
Чақиринг, юракка ҳарорат етсин,
Гулхан атрофида учта болакай.

Гулхан атрофида учта болакай...

* * *

Қабоғингиз учди –
яхшилиқ бўлсин...
Дунёнинг чирмовуқ кунлари бордир,
Қурбон қутаётир саланглаб.
Тирсагида қотган хунлари бордир,
Бизни ахтаради аланглаб.
Қабоғингиз учди...

Тоғларнинг қиррадор тошлари бордир,
Юксак бошимизни соғиниб яшар.
Девларнинг кўзлари очиқ мзордир,
Қотил фурсатларга сиғиниб яшар.
Қабоғингиз учди –

Кўк кўзли илоннинг юз жони бордир,
Пайваста жонимиз қасдида юрар.
Вужудидан узун имкони бордир,
У энди кўкбарчин шаклида турар.
Қабоғингиз учди...

Иблиснинг аррадек тароғи бордир.
Шайтоннинг қамчиси аталган бизга.
Ялмоғиз кафтида туфроғи бордир,
У ҳам бизнинг тоза кўзларимизга...
Қабоғингиз учди.
Учиб кетайлик!

КУЗГИ ГУЛЛАР

Мен айтдим:

Уларни ҳидлаш ҳам оғир.

Сен айтдинг:

Уларнинг хандаси маъюс.

Мен дедим:

Уларнинг ҳаммаси сағир...

Йиғладинг:

Афсус... Куз...

Мен айтдим:

Уларга термулак – таҳқир.

Сен айтдинг:

Уларнинг йиғиси – феруз.

Мен дедим:

Уларнинг ҳаммаси сағир...

Йиғладинг:

Афсус... Куз...

Хўрсиндим:

Ишқнинг етим болалари –

Кузги гуллар...

ВАСЛ

Сочларинг зулматида
адашиб қолдим, ё раб,
бу не шабистон бўлди?
Сиёҳ соч кулфатида
Кўз олдим бўлди қора,
Бу не шабистон бўлди?

Ойдин кўшиқлар айтдим –
кокилларингдек узун,
энг гўзал достон бўлди.
Кўшиқ чакнаган пайти
кумрилар юмди кўзин,
булбуллар мастон бўлди.

Кўнғироқ зулфинг, эй қиз,
майин кўнғироқ чалди,
сел бўлган – осмон бўлди,
...Лабларим билан қирмиз
атиргул топиб олдим,
олам гулистон бўлди,
олам гулистон бўлди!

ТАЪҚИБ

Дудоғим куйдирар бўсалар ёди,
Бошимда соядек лопиллар Исм.
Кўксимни елпийди қузғун қаноти,
Мени таъқиб этар синиқ табассум.

Жонимни қақшатар сиркироқ йиғи,
Бардошим қирғоқдан тошади сим-сим.
Кўзларим томирин қирқар синиғи,
Мени таъқиб этар синиқ табассум.

Кўчиб тушаверар хотирор занги,
Ўлик роҳлар узра тирилар изим.
Қулоқ пардасини йиртар жаранги –
Мени таъқиб этар синиқ табассум.

Унутмаслик оғир, унутиш – куфр,
Сарғайган найсоним, кўкарган кўзим...
Умр кўзгусида қировли муҳр –
Мени таъқиб этар синиқ табассум...

* * *

Ўйлардим...

гулларнинг гўзал юртида
Дилкаш чашмаларнинг бўйида,
Ёлғиз,
Хуш чизгилар ила дилу сиртида
Теран хаёлларга кўмилган бир қиз –
бўлса...

Истардим:

Чашмадек чашмларида –
Кумуш ҳалқаларда айланиб турсам,
Гулхандек ўйнаган
юрак қаърида
Йиғласаму кулсам...
Йиғласаму кулсам...

Хоҳлардим:

Бу айна ҳақиқат бўлса,
Ишқ оқса жамики томирларимда,
Лабимни гуллатса яримта бўса
Ва улкан дарахтга айлансам
зумда

Тилардим:

Юракдек олис бўлса ёр,
Ки, мангу етмаса чўзиқ кўлларим,
Зулфидан ўпмасам,
Ҳидлолмасам, ё,
Сочдек беҳад бўлса дунё йўллари.

Орзу қилар эдим:

орзудек қолса –
Ўша қиз,
Билмасам ҳатто исмини,
Юракка кўшилиб устихон ёнса.
Осмон кўмиб қўйса сўзон жисмимни...
Ўйлардим...
Истардим...

ИСМСИЗ ШЕЪР

Кундуз.

Деворда очилган кунгабоқарда
Йўргакланган оқ аричалар.

Шифтга ёндош лойсувоқ уйда
Чиркирайди бир жуфт полапон.

Ажрик илдизда дунёга келар
Ёвқур болалар.

Зулукдек қоп-қора кўзичоқ
Чўккалаб, онасин сўради.

Тун.

Чигиртка чириллаб алла айтади.

Тулки ингалашни ўргатар
Малларанг боласига.

Уялиб доғли юзига бурқа тортар
Оғироёқ ой.

Тонг.

Сўрида ўлтирар бефарзанд аёл
Тиззасини бағрига босиб...

СОДИҚ ЧЕГАЧИ

Содиқ чегачинг аёли хиёнат қилди...
Чегачи чўлоқ эди,
камбағал эди,
Бефарзанд эди у устига устак.
Аёлининг исми Ойсулув бўлса-да,
Сулув эмас эди ойдаин.
Ажаб,
вафо қилмади Ойсулув
гўзал бўлмаса ҳам...
Уни шайтон йўлдан урди,
Содиқни урди худо.

Ойсулув
йиғлади икки букилиб...
Ўчоқдаги ўчаётган ўт
қизил тилларини ўйнатиб
масхара қиларди Содиқни.
Қумғон
куларди унинг устидан
шарақлаб...
– Йўқол... – деди секингина чегачи.
Аёл ўрнидан жилмади.
Тунда йўқолиб қолди Содиқнинг ўзи.
кимдир
унинг гандираклаб Бачқирарик томон кетаётганин кўрганмиш
Бир йил ўтди, уч йил, беш...
Содиқнинг чўпдек озган,
ақлдан озган аёли
сувқизи каби сочлари ёзгин
ўлтирармиш Бачқирарик қирғоғида
Қўлларида Содиқ чегачининг
Камончаси, пармабигизи, сирачи...
“Чиқинг, бегим, кўнглингизни чегалаб берай,
Кўнглингизни беринг, бегим, чегалаб берай...”

АГАР...

Агар эркак хиёнат қилса,
Шифтга қадар сайрайди шайтон.
Итялоқлар бўлади коса,
Пайтавалар бўлгай дастурхон.

Агар эркак хиёнат қилса,
Санчки – бешлик, қошиқлар – курак.
Оғилда бешликка гўнг илса,
Уйда лукма емоғи керак.

Агар эркак хиёнат қилса,
Оғир бўлиб қолади кўзи.
Йиғлагандек бўлади кулса,
Кулгили бўлади йиғиси.

Агар эркак хиёнат қилса,
Гўрлар бешик бўлар меҳрга.
Ерга йиқилади эркак йиқилса,
Уни чалаверар ғаддор сеҳргар...

Агар аёл хиёнат қилса,
Қиёмат бўлади...

* * *

Ўпқаланиб қарайсиз, ўпқаланиб...

Кўзимнинг гавҳари, махзаним,
Қучмаганим, суймаганим, ўпмаганим,
Сочларини бошгинамдан тўкмаганим.
Ўпқаланиб қарайсиз, ўпқаланиб.

Узандиму ҳилолга ҳеч етолмадим,
Етиб, сизга билагузук этолмадим.
Самоларга талпинганча куним кечди,
Қуёшни ҳам тилла узук этолмадим.

Кўз учида қарайсиз, кўз учида...

Юлдузчалар тўниб ётар дил буржида,
Ой айланар коинотнинг кулгичида,
Юрак эрир қабоғимнинг ҳовучида,
Кўз учида қарайсиз, кўз учида.
Узандиму қошингизга етолмадим...

ЭРТАК

I

Ўнг ёнингда Ҳусан,
Сўл ёнингда Ҳасан.
Биллур уйда
Ўлтирасан.

Сочингни ўради,
сув парилари,
Наҳанглар пойингда ётар мунтазир.
Қўлингда ойна бўлай деган,
Кейин майли, ўлай деган
Тилло балиқларнинг сони
Юзгадир...

Куласан,
Соҳилда қўлларин чўзиб
Ёлбаораётган
эркакка қараб.
Сув ичида
бўлмайди сезиб
Йиғласанг ҳам
кулган каби
лаб.

Қирғоқ бўйлаб
зир югуради
ўтдан,
сувдан
жонзада эркак,
Хонбалиқ юзини буради.
“Қайтақол,
фариштам,
эркам...”

Кўзлари совуқ ялтираб
Безовта кезади балиқлар.
Бешик қучган қўлларинг
қалтирар...
Сезади... балиқлар.

II

Ўнг ёнингда Ҳусан,
Сўл ёнингда Ҳасан
Мовий уйда
Ўлтирасан.

Сув остида ўлик
ҳадиклар,
Яшаш мумкин,
тинч, бетаҳлика.
Ташрифингдан шоддир балиқлар.
Сендай малак...
Сендай малика...

Тангабалиқ тангасига
Қўл чўзгани чўзган
Ҳусанинг.
Қиличбалиқ сасига
Кўз очар
Ҳасанинг.
Қирқоёқ тебратар бешиқларини,
Дўлфинлар эгилиб, аста эркалар:
“Қўриш учун юртнинг эшиқларини
Эркалар керак,
дов эркалар!”

Ҳасанбойнинг мушти
Тугилган.
Ҳусанбойнинг қовоғи
Ўйилган...

III

Ўнг ёнингда Ҳусан,
Сўл ёнингда Ҳасан
Шаффоф уйда
Ўлтирасан.
Қўшиқларнинг залворидан
Эшилар сув ўтлари,
Чиғаноқлар қорнидан
Тушар марваридлари...
“Ёвнинг пошнаси теккан

ерлардан куллар қолур,
Мардлардан... туллар қолур...”
“Пошналарнинг остинда
Қолиб кетди гулларим,
Гулларимнинг қасдин-да
Олиб келгай улларим...”
“Қурукликда юрганлар
Хоиндир ғанимга эгилган.
Мардлар – ер остига кирганлар.
Отангизнинг... боши... кесилган...”
Сув ичида
Бўлмайди сезиб
Йиғласанг ҳам
Кулган каби
лаб.

Соҳилда
қўлларини чўзиб
Эркак ёлборади
Ойлаб...
Йиллаб...
Йиғлаб...

Бир ёнингда Ҳусан,
Бир ёнингда Ҳасан
Сув тубинда
Ўлтирасан...

VII АСР. ЖАНГГОҲ

Ер бағирлаб қарлуғочмас, тийрлар учар,
Ўт-ўланлар ёғмур эмас, хунлар ичар,
Алп эранлар қонлар кечар, жондан кечар,
Тур, Иқболбек, тур!

Юзларимга тумшуғини чўзар тўриқ,
Нарирокда чўнқаяр оч она бўри.
Милтир-милтир, элас-элас кўзим кўри...
Тур, Иқболбек, тур!

Марғиёндан қочиб чиқди қаттол ёғий,
Очун фоний, бу жон – оний, Турук – боқий!
Кўк илоҳий, ер илоҳий, эрк илоҳий,
Тур, Иқболбек, тур!

Билга хоқон ҳамон ёвни қийратмоқда,
Меним сўник қароғимга кун ботмоқда.
Билолмайман, дўст ким, ёв ким, жанг қаёқда...
Тур, Иқболбек, тур!
Тур, Иқболбек...

* * *

Омоч бўлиб тилди осмонни ҳилол,
Юлдузлар потради фалак бағрида.
Олиб қололмадим сени безавол
Қаҳратон қаҳридан, яхнинг захридан.

Ҳилол тўлиб, охир ғилдирак бўлди,
Юлдузлар чангиди само йўлида.
Арава опкетди бир кучоқ гулни,
Мени асролмадинг битта ўлимдан.

Сен қачон аслингга қайтасан, ҳилол?

* * *

Ғанимларнинг олдида хор қилди бу қиз...

Салим АШУР

Бу қиз узун кипригига бино қўяр,
Кипригининг шамолига дунё куяр.
Кўзларини бир кўрмасам кунда, тунда –
Кўзим юмсам, киприкларим кўзим сўяр.

Бу қиз узун қошларига бино қўяр,
Манглайига тиллақош деб ҳилол қўяр.
Мен бу қизнинг сочидан зар сочар эдим,
Ағёр унга остона деб тилло қўяр.

Бу қиз узун қошларига бино қўяр,
Узун-узун бармоғига хино қўяр.
Бармоғидан менга бир бор ўптирсайди...
Мен лаб очсам, замин ёнар, само куяр.

Бу қиз узун бўйларига бино қўяр,
Ширин-ширин ўйларига бино қўяр.
Бу қизнинг бир табассуми тўйдек бизга,
Чимилдиксиз тўйларига бино қўяр.

Чимилдиксиз тўй ҳам асти тўй бўптими?!

СЕНСИЗ

Юлдузлар кўзимга уради найза,
Товонимни тиғдек тилади майса,
Осмон жудаям паст, ер эса энсиз –
Сенсиз.

Илондек тўлғонар илониз йўллар,
Хўрсиниб очилар намозшомгуллар
Ялпиз бўйларида бир хислат тенгсиз –
Сенсиз.

Ойнинг тилла сочи энди ўрмагим,
Оқиб кетмасайди, дейман, юрагим.
Тушимни аллалар ўша таниш ис –
Сенсиз.

Бағримда олмалар гуллаган кезлар.
Кипригинг юзимни силаган кезлар
Ўлиш керак экан, англадим, эсиз, -
Сенсиз... сенсиз... сенсиз...

САРАТОН

Енглик либослардан воз кечди шаҳар,
Елкалар яланғоч, яланг оч кўзлар...
Олисларда эса сувлар сепишар
Кўйлаклари билан чўмилган қизлар.

Шаҳар қизғонмайди хиёбонларин,
Сунъий кўлини-ю, қайиқларини.
Аммо дил кўмсайди сокин боғларнинг
Олмалар оқизган ариқларини.

Шаҳар кўп нарсани ўргатди менга
Ҳаммасини санаб айта олмайман.
Сурликни қишлоқи юрагим енгар,
Юрак ютиб, уйга қайта олмайман.

Ғамли шеърлар ёзар сиёҳдил қалам,
Гарчи, ошиқлигим овозаси йўқ.
Шаҳарнинг қибласи йўқдир, сифинсам,
Бош урсам, шаҳарнинг остонаси йўқ.

Тонгда деразамдан синиқ нур тушар,
Не тонгким, бугун ҳам намлидир юзлар.
Ахир тушимда ҳам сувлар сепишар
Кўйлаклари билан чўмилган қизлар.

ВЕРЕШЧАГИН¹

Мўйқаламнинг қили –
туркийнинг сочи...
тунни чиздим
сарт кўзига ботириб,
Қирмиз гуллар солдим
Қирғиз хунин сочиб,
Мусаввирга ранглар керак,
олға,
ботирим!
Бунда
Осмон улкан дўппи эмиш,
замин – жойнамоз...
Қадри қадрсизлар,
тугур
давр келмиш,
Топта, бос!

Шафқат қилма,
яшашга беҳуқуқ гўдак
Ҳозирданоқ тайёр бизни тишлашга...
Россияга рангин сувратлар керак,
Ҳеч бўлмаса,
хонимлар кўнглин хушлашга.

Мусаввирга ранглар керак,
олға,
ботирим!

---

¹ XIX аср рус рассоми

АРАЗ

Хуркак хавотирда кўчангдан ўтдим,
Лабимни тирс ёриб, қийнаб чанқоғинг,
Ҳавони хўпладим, хўпладим ўтни...
Шунчалар қийинми сувга чиқмоғинг?

Кўчангнинг тупроғи оловми, дейман,
Қуёшниям менда қасди бор чоғи.
Қайсарман, терс қилиб, сув ҳам ичмайман...
Шунчалар қийинми сувга чиқмоғинг?!

Биласан, кўчангдан ўтяпман куйиб,
Кулгунгдан бир чўчиб кетар чорбоғинг.
Чиқсанг-чи кўзангни елкангга қўйиб...
Шунчалар қийинми сувга чиқмоғинг?

Қуёшни сўкиндим хўрлигим келиб,
Чангини чиқардим оташ тупроқнинг.
Сениям сочингни олардим юлиб...
Шунчалар қийинми сувга чиқмоғинг?

Тундаям юрагим бир ёмон куйди,
Тонгдаям томоғим қакраб уйғондим.
Мен ўзи қанақа оловни суйдим?
Шунчалар қийинми сувга чиқмоғинг?!

Бизниям кўчадан ўтиб қоларсан...

ЗУЛФИЯ

“Зулфияга қарма,
Нақ энангни кўрасан!
Мени яхши кўради,
Сўра, кимдан сўрасанг...”

Калтак ерди Абдулла,
Калтак еб ҳам қайтмасди,
“Ол-э, ўша Зулпини...” –
“Керакмас...” – деб айтмасди.

Ақлли қиз Зулфия,
Ҳаммасини билади.
Менга кўзи тушганда
Мийиғида кулади.

Дарслар кирмас кулоққа,
Самоларда хаёлим.
Зулфиянинг қўллари
Ипакдайин мулойим...

Китобимнинг ичидан
Жилмаяди суврати.
“Мени яхши кўради,
Мени яхши кўради...”

...Йиллар ўтди. Абдулла,
Ҳаёт биздан кулди-я,
Сену мендек йигитдан
Кечвордия Зулфия.

“Зулфияга карама,
Нақ энангни кўрасан!
Мени яхши кўради,
Сўра, кимдан сўрасанг...”

Қиличдайин бошимиз
Эгиб кетди Зулфия.
Индамай, ён қишлоққа
Тегиб кетди Зулфия.

Ақлли қиз эди-ку,

Ҳаммасини биларди.
Менга кўзи тушганда
Мийиғида куларди.

Мен-ку майли... сениям
Тоза аҳмоқ қилди-я.
Биз ҳарбийда юрганда
Тегиб кетди Зулфия.

Китобимнинг ичидан
Жилмаяди суврати
“Севмаганман мен уни!
Абдул яхши кўради...”

Йиртаман деб сувратин
Йиртолмайман ҳар куни.
“Севмаганман мен уни...
Севмаганман мен уни...”

СОБИҚ АСКАР

Зулфи зар қизгина,
қўлларинг ўпиб,
Кўзимда ойнадек яхлади ёшим.
Эсладим,
кафтига куҳлаб ер тепиб
Сибирларда қолган ўн саккиз ёшим.

“Яна келинг” дейсан нигоҳинг билан,
Кўзимда айланар тегирмон тоши.
Эслайман,
қатора – баҳайбат илон –
Сибирларда кетар ўн саккиз ёшим.

Қошларинг камондек тортилар таранг,
Тутдек тўкилади сўнгги бардошим.
Билмайсан:
ўқ отиш майдонларида
Жувонмарг бўлганин ўн саккиз ёшим.

Зулфи зар қизгина,
олов қизгина,
Ўн саккизга кирган митти қуёшим,
Бугун ухлатмайди, чақирар яна
Сибирда адашган ўн саккиз ёшим.

Кетурман,
кутмагин,
келмасман қайтиб.
Мен, ахир йигирма учдан ҳам ошдим.
Сибирда музлайди исмингни айтиб
Ўн саккиз... ўн саккиз... ўн саккиз ёшим...

ДАШТДА

Бу ердан оҳ уриб ўтган Гўрўғли,
Бу ердан от суриб ўтгандир Намоз.
Бу ерга қисматнинг учта зўр ўғли
Пиёз эжямиз,
пиёз.

“Қарғиш теккан ер бу!” – деган Худоёр,
Фақат Ой тунлари чодирни тиккан.
Фақат биз – уч оға-ини ҳар баҳор
Пиёз эжканмиз
эжкан.

Тирикчилик.
Ўзингизга маълум бу ёғи.
Ризқи рўз дегани –
титилган тўрва.
Дўконда фалон пул пахта ёғи...
Пиёз бўлса,
қозонда шўрва.

Бу ерни сув ўгай сингил санайди,
Шабада юрмайди –
тилади тикан.
Мен акамга,
болам қўлга қарайди...
Пиёз эжканимиз
эжкан.

Бу ердан от суриб ўтмайди Намоз...

ЎШАНДА

Ўшанда (оқ осмон, кўнғир ер гувоҳ)
Исмимни биларди қайрағоч барги.
Юрагим томида ётган қизғалдоқ
Капалак ҳақида кўшиқ айтарди.

Ўшанда
Ўзим ҳам олов эдим-да,
Тушовини узган тойга ўхшардим,
Акамнинг чопонин илиб эгнимга
Қирда қуюн билан кураш тушардим.

Ўшанда
жилғалар чучук тил билан
Эркалаб, тошларнинг бошин силарди.
Чиғаноқлар эса суяқ дил билан
Тошнинг ковагида аччиқ йиғларди.

Ўшанда (оқ осмон, кўнғир ер гувоҳ)
Бўларди қандайдир ғалати дардим:
Ҳовузнинг тубинда ёлғиз гулимоҳ
Ўтли оҳлар урса, ёниб тинглардим.

Ўшанда
шамолни севарди оғоч,
Булутлар яшарди ночор, ўксиниб,
Тутундан қорайиб кетган қалдирғоч
Сувларга уради қизғиш кўксини.

Ўшанда (оқ осмон, кўнғир ер гувоҳ)
Дилимни биларди мажнунтол барги.
Кифтимда йўқ эди зиғирдек гуноҳ.
Йўқ эди кафтимнинг заррадек гарди —
Ўшанда мен сени яхши кўрардим...

ЙИГИТ

Сени обқочиб кетаман!
Ерни айлантитар туёқнинг зарби,
Гилдирар осмоннинг адоқларида.
Гунча қучоқлаган капалак каби
Яшарсан лабимнинг ардоқларида.

Сени обқочиб кетаман!
Бошингдан ҳовучлаб сочарман ёғду,
Ҳовучлаб, лабингга тутарман нурлар,
Осмонни тўнтариб, этарман кўзгу,
Ипак сочларингни тарайди ҳурлар.

Сени обқочиб кетаман!
Гулгун қўшиқларнинг мамлакатада
Ўтли ўлан айтиб ўт-ўлан аро
Тиллақўнғизларнинг салтанатида
Хонқизи бўлурсан, мен, майли, гадо.

Сени обқочиб кетаман!
Кетармиз, ғафлатда қолур ҳаммаси:
Пуфлаб ишқни қувмоқ бўлган сурнайлар,
Устимиздан кулган карнайлар саси...
Ишқимизни қушлар ёдлаб юргайлар.

– Тоза обқочасиз! – дединг чимрилиб –
Отам осмондан ҳам топиб келтирар...
Қўйинг, ҳазиллашманг... – дединг термулиб.
Кўзларинг ялтираб, сўзинг қалтираб...
Сен кетдинг.
Мен ёлғиз.
Бўм-бўш дил.
Хаёл обқочар...

АТИРГУЛ

Атиргул ўпганмиш дудоғингиздан,
Бўйлари қолганмиш ётоғингизда.
Мен бечора
нозу фироғингиздан
Адолар бўлдим.

Буғдойзор сарғайиб йўл қарар бугун,
Бошоқлар ҳасратли куй чалар бугун,
Оҳимни тинглайди қушчилар бугун –
Садолар бўлдим.

Атиргул ўпганмиш дудоғингиздан,
Лаблари қолганмиш ёноғингизда.
Мен шўрлик
қалдирғоч қанотингиздан
Жудолар бўлдим.

Кўкларга кўтардим сизни, толмадим,
Туфроққа яқинроқ бўлди қоматим,
Ҳолимдан кулмаган одам қолмади –
Сазолар бўлдим!

Ўптириб юраверинг атиргулларга!

СОҒИНЧ

Новдалар кафтида титрайди ёғду,
Лайлакка айланиб, шайланар терак.
Осмонни тўлдириб лайлаклар оқди,
Сен билмасанг керак.

Мен кашшоқ ҳолига сув тортди бойкуш,
Машриқ томонларга тикилди тийрак.
Уфққа урилиб қайтди бир товуш:
“Сен билмасанг керак”.

Учмади Бағдоднинг теракзорлари,
Ойнинг мис симидан эшдим ҳалинчак.
Осмону фалакка учди зорларим:
“Сен билмасанг керак”.

Ситамгар ёрим-а, ёвуз ёрим-а,
Эл қатори ўлгим келмайди, сира.
Юлдузлар қўнвопти тиккан доримга...
Сен билмасанг керак.
Соғиниб-соғиниб, ўларман бир кун,
Билмасанг, майлига, керакмас!

ПАХТА

Курсдошларга

Дала. Қизлар. Мезон. Тарози.
Пахсали дувоглар, исмсиз қирлар.
Юлдуздек титраниб, учган овозим,
Тиззани қучоқлаб ўқилган шеърлар...

Олов теграсида қайнаган ўлан.
Юракдек қонталаш чинор япроғи.
“Севсам, ўлдирарлар, севмасам, ўлам...”
Ва ҳисобчи қизнинг нигоҳи...

У кунлар ўтдилар, бироқ ўйласам,
Қуёш имиллайди, куним ўтмайди.
Энг машхур ҳофизнинг қўшиқлари ҳам
Ўша ўланларга етмайди.

Тошканинг тошлари эзар танимни,
Тошқатор йўлларда ризқимни тердим.
Бугун сени қанча соғинганимни
Ҳисобчи қиз, ўзинг ҳисоблаб бергин!

Ҳасратларим оғир, қўйсам, синдирар
Ҳар қандай тарози паллаларини.
Бунда оғриқларим, ахир ким билар,
Ким кўрган Ёзёвон далаларини?

Олисида исмимни айтиб норози,
Ерларга эгилар нонбеҳи шоҳи,
Дала. Мезон. Қизлар. Тарози.
Ва ҳисобчи қизнинг нигоҳи.

* * *

Алвидо...
Шип-шийдам чорбоғнинг хазонидайман,
Хазонларнинг ҳазин лисонидайман.

Алвидо...
Тийрамоҳнинг сарғиш булути – менман,
Булутнинг занглаган сукути – менман.

Алвидо...
Атиргулнинг қонли япроғиман мен,
Япроғининг сўнгги титроғиман мен.

Алвидо...
Қалдирғочнинг қишки уйи – мен ўзим,
Уйдаги эпкиннинг куйи – мен ўзим.

Алвидо...
Чилланинг чимзорга сочган нишиман,
Нишларнинг совуқ ялтирашиман.

Алвидо...
Минг йиллик харсангнинг хўрсиниғиман,
Хўрсиниқдан кўчган тош синиғиман.

Алвидо...
Мен энди мен эмас...

МУНДАРИЖА

Бойчечак

Сумалак

“Сиз бизга олмалар отмайсиз”

Қилич

Юракнинг шакли

“Севгилим”

Она

Аросат

Дўстим Исажонга айтган чўпчагим

Оғрик

“Қабоғингиз учди...”

Кузги гуллар

Васл

Таъқиб

“Ўйлардим, гулларнинг гўзал юртида...”

Исмсиз шеър

Содиқ чегачи

Агар...

“Ўпкаланиб қарайсиз...”

Эртак

VII аср. Жанггоҳ

“Омоч бўлиб тилди осмонни ҳилол...”

“Бу қиз узун кипригига бино қўяр...”

Сенсиз

Саратон

Верешчагин

Араз

Зулфия

Собиқ аскар

Даштда

Ўшанда

Йигит

Атиргул

Соғинч

Пахта

“Алвидо...”

